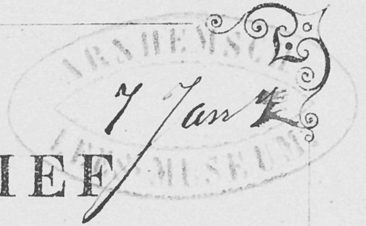
9. Bibliotheek A 240

OPEN BRIEF

VAN DEN PAUS VAN ROME,

CLEMENS XIV,

WAARIN DE

ORDE DER JEZUÏTEN

WORDT OPGEHEVEN.

VAN DEN 21 JULIJ 1773.

JUBEL-UITGAVE.

Met ophelderingen.

TE ARNHEM, BIJ
G. W. VAN DER WIEL & Co.
1873.

ARNHEMSCH LEES-MUSEUM.

LM 4412

OPEN BRIEF

VAN DEN PAUS VAN ROME,

CLEMENS XIV,

WAARIN DE

ORDE DER JEZUÏTEN

WORDT OPGEHEVEN.

VAN DEN 21 JULIJ 1773.

JUBEL-UITGAVE.

Met ophelderingen.

TE ARNHEM, BIJ

G. W. VAN DER WIEL & C°.

1873.

VOORREDE.

Door het besluit der Kerkvergadering van het Vatikaan, den 18 Julij 1870 te Rome afgekondigd, is de Paus van Rome, als hij van zijn zetel het woord voert, onfeilbaar verklaard. Nu staat het vast, dat door deze verklaring niet iets nieuws is ingevoerd, maar alleen openlijk is uitgesproken, wat *altijd*, *overal* en *algemeen*, gelijk Vincentius Lirinensis zich uitdrukt, door de Katholieke Kerk is geloofd. Derhalve is dit voorregt, van onfeilbaar te zijn, geenszins iets, dat aan den tegenwoordigen Paus Pius IX alleen uitsluitend toekomt, maar iets, dat ook behoort aan allen, die vóór hem den pauselijken troon hebben bekleed en na hem zullen bekleeden.

Onder hen telt men den beroemden Ganganelli, Clemens XIV, wiens gedachtenis bij Katholieken en Protestanten in de hoogste eere wordt gehouden. Maar nu is er niets, waardoor hij meer roem en eere heeft verworven, dan de *Open Brief* (*Breve*) van 21 Julij 1773, waardoor hij de Orde der Jezuïten »uit zekere kennis en volheid van zijne Apostolische magt," gelijk hij in dezen Brief § 25 zich uitdrukt, heeft opgeheven. Wij meenen dus een dienst te bewijzen aan de Kerk, door na honderd jaar eene jubel-uitgave daarvan in het licht te zenden.

—

Dit is reeds geschied in een druk van den oorspronkelijken Latijnschen tekst, op fraai papier met sierlijke letter, bij den uitgever dezes in het licht gekomen. Doch die druk is niet toegankelijk dan voor geleerden, en toch moeten alle geloovige Katholieken, die naar de stem huns Opperherders luisteren, dezen tot hen gerigten *Open Brief* kunnen lezen en overwegen. Voor hen vooral is daarom deze Nederlandsche vertaling vervaardigd.

Zij is naauwkeurig overgezet uit deel IV, bl. 607—618, van de *Bullarii Romani Continuatio*, welk IV deel in 1841 te Rome is in 't licht gezonden uit de *drukkerij van de eerwaardige Apostolische Kamer*, zooals op den titel wordt gezegd. Alleen moesten zeer vele drukfouten, daarin voorkomende, worden verbeterd, waartoe goede dienst is bewezen door den afdruk van het Breve, welke voorkomt in de *Clementis XIV Epistolae et Brevia*, *quae edidit Augustinus Theiner*, *Oratorii presbyter*, *Parisiis* 1852.

Deze vertaling is, even als de uitgaaf in het Latijn, bezorgd door

DE EVANGELISCHE MAATSCHAPPIJ,
ter bevordering van waarheid en godzaligheid
onder Roomsch-Katholieken.

INLEIDING.

Nadat in 1540 de Orde der Jezuïten door Paus Paulus III was goedgekeurd, rezen er weldra aan vele plaatsen bezwaren tegen haar op. Haar streven naar magt en heerschappij, welke zij vooral door het bezetten der leerstoelen aan de hoogescholen en der biechtstoelen in de kerken met hare leden wilde verkrijgen en werkelijk verkreeg, haar verzamelen van rijkdommen, welke ook door koophandel werden verworven, hare vast ineen geweven regering, welke den grootmeester der Orde magt gaf niet alleen over haar, maar ook over alle Vorsten en over de Pausen zelve, en nog veel meer andere zaken, bijzonder ook hare verfoeijelijke, de zonden aankweekende zedeleer, deden den weerzin tegen haar, als eene de wereld èn beheerschende èn bedervende magt steeds hooger stijgen, gelijk Paus Clemens XIV in den hier volgenden Brief nadrukkelijk uitspreekt en duidelijk aanwijst. Ja, zoo hoog klom die weerzin, dat zij uit vele landen door besluiten van Vorsten of vonnissen van regtbanken meermalen is gebannen, uit Frankrijk alleen niet minder dan veertigmaal.

Het geduchtste vonnis onderging zij in het Breve van Clemens XIV, die haar nu vóór eene eeuw geheel en al, overal en voor altijd ophief.

Dat Breve verdient buiten twijfel algemeen gekend te worden. Immers een onfeilbaar Opperpriester spreekt hier. Welk Katholiek zal 't wagen, hem gehoor te weigeren? Welk Protestant zal niet gaarne naar hem luisteren, wanneer hij, even afkeerig van de Jezuïten als zij, de ergste misbruiken en misdaden, die hen aankleven, optelt en hun voortbestaan daarom verbiedt?

Doch gaan wij eerst kortelijk na, wat Clemens er toe bragt, dezen ban over hen uit te spreken.

Giovanni Vincenzo Antonio Ganganelli werd den 31 Oct. 1705 geboren te San-Angelo in het bisdom van Rimini, uit een niet bemiddeld, maar adellijk en deugdzaam geslacht. Van zijne jeugd af had hij eene onuitdoofbare neiging tot studie en eenzaamheid. Drie jaar werd hij onderwezen in een Jezuïtengesticht te Rimini, ater in eene zeer bloeijende school der Piaristen te Urbino. Den 17 Mei 1723 trad hij hier in de Orde der Franciscanen. Van 1728 af studeerde hij te Rome, waar hij in 1731 den graad van doctor in de godgeleerdheid verwierf. Als onderwijzer en als prediker maakte hij grooten opgang, zoodat hij in en buiten Italië weldra op het roemrijkste bekend werd. In 1741 klom hij op tot bestuurder van het collegie van San-Bonaventura te Rome, een soort van theologische academie. Hier leerde de voortreffelijke Paus Benedictus XIV hem kennen, achten en liefhebben, zoodat hij weldra Benedictus' vriend en raadsman werd. Tweemaal, in 1753 en 1759, toen men hem tot Generaal zijner Orde wilde verheffen, bedankte hij voor deze eer. Zelfs wilde hij Rome verlaten, om in een eenzaam oord voor de studie te leven. Doch hiervan werd hij afgebragt door een ouden vriend, die hem zeide: »God wil, dat gij te Rome blijft, mijn zoon! en bestemt u in deze stad voor groote zaken."

Moet dat niet zijn een zich onfeilbaar noemende. Hier is eene formule erkenning door de Evangelische Maatschappij

—

Dit werd al spoedig verwezenlijkt. Den 29 Sept. 1759 verhief de Paus, Clemens XIII, hem tot Kardinaal. Doch hij moest worden gedwongen, deze hooge waardigheid aan te nemen. Door ijver, kunde, eenvoud en armoede bleef hij zich onderscheiden. Toen Jozef II hem zag, gaf hij zijne verbazing te kennen over zijne kleeding. „Ik ben een zoon van den heiligen Franciscus," antwoordde Ganganelli, »en draag dus de livrei der armoede." Den 19 Mei 1769 viel hem de uitstekendste eer te beurt. Hij werd tot Paus verkozen.

De hoogste waardigheid had evenwel ook de drukkendste zwarigheid. Is die post ten allen tijde gewigtig en moeijelijk, toen was hij het meer dan ooit. Sedert lang was het namelijk de vraag, of de Jezuïtenorde kon en mogt voortbestaan. Zij was meer dan ooit in den algemeenen haat vervallen. Er was veel vreeselijks omtrent haar aan het licht gekomen: hare verfoeijelijke zedeleer, die alle zonden wist te vergoelijken, haar plooijen en schikken met de Heidenen, aan wie hare zendelingen een evangelie naar hunnen smaak voorstelden, haar groote magt, rijkdom en aanmatiging, waardoor zij zelfs in Zuid-Amerika in Paraguay een formelen oorlog tegen de Spaansche en Portugesche kroon durfde ondernemen. De staatslieden en vorsten waren bevreesd voor hare alles overheerschende magt, de kooplieden zagen met leede oogen haren wereldhandel, de andere Orden waren naijverig op hare allen onderdrukkende uitbreiding.

Opheffing der Jezuïtenorde was aldus de leuze des tijds geworden. In September 1759 was zij uit Portugal verbannen; in Augustus 1764 uit Frankrijk; in April 1767 uit Spanje; in November 1767 uit Napels, Sicilië en Malta; in 1768 uit Parma en Piacenza.

Wat zou nu de nieuwe Paus? Van de eene zijde zag hij, dat hij, bij dezen tegenzin der Katholieke regeringen, de Orde niet staande

Dat pleit niet voor Clemens XVI, dewijl hij me minder zelfstandig als wel de tijdgeest schijnt te volgen

—

kon houden, en dat zij ook zelve de schuld was van dien tegenzin, zoodat zij van wege al hare gebreken de opheffing verdiende en noodig maakte. Van de andere zijde had zij groote verdiensten; zij had den voortgang der Hervorming in de zestiende eeuw gestuit en de Protestantsche Kerk in vele landen uitgeroeid. Geen wonder, dat Ganganelli, of Clemens XIV, gelijk hij als Paus heette, lang onzeker was, wat te doen; want misschien was hij de teeder godvruchtigste aller Pausen, in elk geval een zuiver, groot, onbevlekt, zelfs bewonderenswaardig man. (*)

Eindelijk, na lang onderzoek en veel gebed, besloot hij tot de opheffing. Zeer geleerd en altijd arbeidzaam, stelde hij het *Breve* of den *Open Brief*, waarbij hij de Orde ophief, geheel alleen. Eene zachte zwaarmoedigheid is er overal in voelbaar, en tevens een vast geloof in den Heer; maar ook een diep besef van zijne magt als Opperherder der Katholieke Kerk, waardoor hij het regt en den pligt meende te hebben, om deze Orde en wel op deze wijze op te heffen.

Wij laten nu het Breve zelf volgen. Voor de duidelijkheid is het verdeeld in § § met opschriften, die meestal ontleend zijn aan de officiële uitgave van het *Bullarium*, in onze *Voorrede* genoemd, doch die in het oorspronkelijke niet schijnen geweest te zijn, althans in de uitgave van Theiner ontbreken.

(*) Naar het oordeel van Augustinus Theiner, Priester van het Oratorium te Rome, *Histoire du Pontificat de Clement XIV*, *Paris* 1852, D. I bl. 7, 10.

ARNHEMSCH LEES-MUSEUM.

CLEMENS XIV,

PAUS VAN ROME.

Ter eeuwige gedachtenis.

§ 1.

Over het doel en werk van Christus.

Onze Heer en Verlosser Jezus Christus, die als een Vredevorst door den Profeet te voren is aangekondigd, en zich ook als zoodanig het eerst aan de herders bij zijne verschijning op deze wereld door de Engelen bekend maakte, en die eindelijk vóór zijne hemelvaart herhaalde malen dezen vrede aan zijne leerlingen achterliet, heeft, nadat Hij alles met God den Vader verzoend, en door zijn dood aan het kruis zoowel op de aarde als in den hemel vrede gesticht had, ook aan de Apostelen het ambt der verzoening overgegeven en hun het woord der verzoening medegedeeld, opdat zij, als gezanten van Christus, die niet een God van oneenigheid, maar van vrede en liefde is, aan de gansche wereld den vrede zouden verkondigen, en hun ijver en arbeid inzonderheid daartoe aanwenden, dat alle in Christus geborenen de eenigheid des geestes door den band des vredes zorg-

vuldig zouden bewaren, als één ligchaam en één geest, gelijk zij ook ééne hoop der roeping hebben, waartoe men echter niet komt, wanneer men niet, naar de uitspraak van den heiligen Gregorius den Groote, in een met de naasten vereenigden zin zijn loop daarheen rigt.

§ 2.

Over de roeping en het ambt der Pausen.

Dit woord en deze dienst der verzoening is thans aan ons op eene geheel bijzondere wijze door goddelijke beschikking toevertrouwd. Zoodra wij dus, geheel tegen onze verdienste, op dezen stoel van Petrus waren verheven, hebben wij ons deze taak vóór alle dingen in het geheugen teruggeroepen, dag en nacht voor oogen gesteld, zeer diep in het hart geprent, en ons voorts beijverd, overeenkomstig de krachten, ons geschonken, daaraan te voldoen. Te dien einde hebben wij God onophoudelijk om Zijnen bijstand aangeroepen, opdat Hij onze gedachten en beraadslagingen en die der geheele kudde des Heeren tot den vrede leiden, en, om dien te verkrijgen, ons langs den veiligsten en zekersten weg voeren mogt. En daar wij ons zeer goed bewust zijn, dat wij door den raad Gods over volken en koningrijken gesteld zijn, ten einde bij het bearbeiden van den wijnberg des Heeren en ter bescherming van het gebouw der christelijke godsdienst, waarvan Christus de hoeksteen is, uit te rukken, te verwoesten, te verderven, te verstrooijen, te bouwen en te planten: zoo was onze geest en standvastige wil altoos daarheen gerigt, dat, eve als wij voor de rust en tevredenheid der Chris-

telijke wereld niets wilden nalaten, wat op eenige wijze voor het planten en bouwen mogt dienstig zijn, wij van den anderen kant, wanneer deze zelfde band der wederkeerige liefde het vereischt, evenzoo vaardig en bereid zouden wezen, om ook het liefste en aangenaamste, en wat wij niet zonder het grootste hartzeer en verdriet zouden kunnen missen, uit te roeijen en der vernietiging prijs te geven.

§ 3.

Nuttigheid en gevaar der Monniken-orden, waarom zij nu eens bevestigd, dan weder opgeheven moeten worden.

Het is waarlijk aan geen twijfel onderhevig, dat onder de middelen, die tot het heil en het welzijn der Katholieke Kerk het meest bijdragen, de Monnikenorden wel de eerste plaats innemen. Van haar heeft de geheele Christelijke Kerk te allen tijde grooten glans en rijke voordeelen getrokken. Daarom heeft deze Apostolische Stoel ze dan ook niet enkel goedgekeurd en beschermd, maar haar ook met overvloedige weldaden, vrijheden en voorregten overladen, opdat zij daardoor des te meer zouden opgewekt en aangevuurd worden, om godzaligheid en godsdienst aan te kweeken, het volk door woord en voorbeeld op geschikte wijze tot goede zeden op te leiden, en onder de geloovigen de eenigheid des geloofs te bewaren en te bevestigen.

Maar als het zoo ver kwam, dat de Christenheid òf van eenige Monniken-orde niet meer die bijzonder over-

vloedige vruchten en gewenschte voordeelen trok, om welke aan te brengen zij oorspronkelijk waren ingesteld, òf zelfs wel bemerkte, dat zij tot schade verstrekten en de rust der volken meer verstoorden dan bevorderden: dan heeft deze zelfde Apostolische Stoel, die tot hare stichting zijn hulp, aanzien en magt had aangewend, volstrekt niet geaarzeld, hetzij om haar nieuwe wetten voor te schrijven, hetzij om de oude strenge tucht weder in te voeren, of ook wel haar ganschelijk op te heffen en te vernietigen.

§ 4.

Innocentius III verbiedt het ontstaan van nieuwe Orden.

Voorzeker heeft om deze reden onze voorganger Paus Innocentius III, toen hij opmerkte, dat de al te groote verscheidenheid der Monniken-orden eene storende verwarring in Gods Kerk bragt, op de vierde algemeene kerkvergadering van het Lateraan (*) verboden, voortaan eene nieuwe Orde in te stellen, zoodat, wie in het monnikenleven wilde treden, dit moest doen door eene der erkende Orden te kiezen. Hij beval bovendien, dat ieder, die een huis voor eene Orde wilde stichten, den regel en de inrigting van eene reeds goedgekeurde Orde zou moeten aannemen. Hieruit volgde, dat men volstrekt geene nieuwe Orde zonder uitdrukkelijke vergunning van den Roomschen Paus mogt oprigten; en zulks te regt.

Want daar nieuwe vereenigingen werden ingesteld, ten einde tot grootere volkomenheid te geraken, zoo

(*) Gehouden in 1215.

moet vooraf door dezen heiligen Apostolischen Stoel de toekomstige levenswijze naauwgezet onderzocht en behoedzaam overwogen worden, opdat niet, onder den schijn van meerder goeds en van een heiliger leven, zeer vele bezwaren, en misschien zelfs wel ergere gevolgen daaruit in Gods Kerk ontstaan.

§ 5.

Hetzelfde verbiedt op nieuw Gregorius X.

Maar hoe voorzigtig ook onze voorganger Innocentius III deze verordeningen had gemaakt, zoo heeft evenwel later niet alleen de drieste aandrang van eenige vragers de bekrachtiging van sommige Monniken-orden van den Pauselijken Stoel afgeperst, maar heeft ook de overmoedige onbezonnenheid van sommigen als ware het eene teugellooze menigte van verschillende Orden, in het bijzonder van Bedelmonniken, voordat zij nog door den Paus waren erkend, in het aanwezen geroepen. Daar dit ten volle bekend was, heeft eveneens onze voorganger, Paus Gregorius X, ten einde terstond aan dit kwaad paal en perk te stellen, op de algemeene kerkvergadering te Lyon niet slechts de verordening van onzen voorganger Innocentius III vernieuwd, maar ze in zoo ver ook nog verscherpt, dat niemand voortaan eene nieuwe Orde of eenen nieuwen regel oprigten, of een nieuw ordekleed aannemen mogt. In het algemeen echter verbood hij voor altoos alle godsdienstige vereenigingen en met name die van Bedelmonniken, die na de vierde kerkvergadering van het Lateraan (1215) waren uitgevonden en geene bekrachtiging van den Pauselijken Stoel

hadden verworven. Die nogtans door den Pauselijken Stoel waren erkend, mogten blijven bestaan, maar slechts onder deze voorwaarde. Te weten diegenen, welke in eene dezer Orden geloften gedaan hadden, mogten, zoo zij dit verkozen, daarin blijven, maar in 't vervolg niemand tot de gelofte dier Orde toelaten, noch op nieuw een huis of eenige plaats verwerven, noch hunne huizen of plaatsen, die zij in hun bezit hadden, vervreemden, zonder bijzonder verlof van denzelfden Heiligen Stoel. Immers deze goederen stelde hij ter beschikking van den Pauselijken Stoel, ten einde daarvan gebruik te kunnen maken tot hulp van het heilige land, of van de armen, of tot andere vrome doeleinden, door middel van de gewone kerkelijke Overheid van iedere plaats, of door anderen, wien dezelfde Stoel dit zal hebben opgedragen. Eveneens verbood hij volstrekt aan de leden dezer Orden het prediken voor vreemden (*), het aanhooren van hunne biecht, of ook het dienst doen bij hunne begrafenis. Hij verklaarde nogtans, dat in deze bepaling de Orden der Predikheeren en Minderbroeders (†) in geenen deele begrepen waren, dewijl het blijkbaar nut, 't welk deze der gansche Kerk aanbrengen, hen waardig maakt, dat ze onder de erkende Orden worden gerangschikt. Bovendien wilde hij, dat de Orden der Kluizenaars van den heiligen Augustinus en van de Karmelieten in denzelfden staat zouden blijven, en wel om deze reden, omdat hare stichting aan de voormelde algemeene kerkvergadering van het Lateraan

(*) Vreemden (extranei) zullen hier zijn menschen, die niet tot het klooster of tot het kerspel (parochie) behooren.

(†) Dominicanen en Franciscanen.

was voorafgegaan. Eindelijk stond hij aan ieder lid in het bijzonder van de Orden, waartoe deze bepaling zich uitstrekte, het onbeperkte verlof toe, tot andere erkende Orden over te gaan, mits geene Orde of klooster met personen en goederen gansch en al bij een ander werd ingelijfd, zonder vooraf daartoe het bijzonder verlof van den Pauselijken Stoel verkregen te hebben.

§ 6.

Opheffing der orde der Tempelieren door Clemens V.

In deze voetstappen zijn naar tijdsomstandigheden ook andere heilige Roomsche Pausen, onze voorgangers, getreden. Het zou te lang ophouden, al hunne uitspraken hier bij te brengen. Maar onder anderen heeft Paus Clemens V, eveneens onze voorganger, door zijne bul van den 6 Mei van het jaar der menschenwording onzes Heeren 1312, de Ridderorde der zoogenaamde Tempelieren, ofschoon zij wettig bekrachtigd en zich anders bij de Christenheid zóó uitstekend verdienstelijk gemaakt had, dat zij door den Pauselijken Stoel met uitnemende weldaden, goederen, vrijheden en voorregten was overladen, wegens hare algemeen bekende zedeloosheid opgeheven en ganschelijk vernietigd. En dat wel, ofschoon de algemeene kerkvergadering te Vienne, waaraan hij deze zaak tot onderzoek had gegeven, van oordeel was, zich van eene uitdrukkelijke en bepaalde uitspraak te moeten onthouden.

§ 7.

Opheffing der Humiliaten door Pius V.

Paus Pius V, heiliger gedachtenis, insgelijks onze voorganger, wiens uitstekende heiligheid de Katholieke Kerk vromelijk looft en vereert, heeft de Monniken-orde der Humiliaten-broeders, die nog vóór de kerkvergadering van het Lateraan gesticht en door de Roomsche Pausen Innocentius III, Honorius III, Gregorius IX en Nicolaas V, zaliger herinnering, eveneens onze voorgangers, bekrachtigd was, wegens hare ongehoorzaamheid aan de pauselijke uitspraken, wegens hare inwendige en uitwendige oneenigheden, en ook omdat zij voor de toekomst hoegenaamd geene hoop op verbetering gaf, en tevens omdat sommige leden van deze Orde op eene misdadige wijs zelfs den dood gezworen hadden aan den heiligen Kardinaal der heilige Roomsche Kerk Karel Borromaeus, beschermheer en apostolisch opziener van gezegde Orde, vernietigd en ganschelijk opgeheven. (*)

§ 8.

Opheffing der Hervormde kloosterbroeders door Urbanus VIII.

Zoo heeft ook onze voorganger, Paus Urbanus VIII, vereerder gedachtenis, door zijnen, in gelijken vorm van een Breve, den 6 Februarij 1626 uitgevaardigden brief, de vereeniging der Hervormde kloosterbroeders, die door Paus Sixtus V, zaliger gedachtenis, insgelijks onzen voorganger, plegtig bekrachtigd en met zeer vele wel-

(*) In het jaar 1571.

LM
4412

daden en gunsten overladen was, daarom voor altoos onderdrukt en vernietigd, omdat er door de voormelde Broeders geene geestelijke vruchten voor Gods Kerk, maar integendeel zelfs zeer vele oneenigheden tusschen dezelfde Hervormde en niet-Hervormde Kloosterbroeders ontstaan waren. Al het eigendom van gemelde vereeniging, huizen, kloosters, plaatsen, huisraad, goederen, bezittingen, titels en regten heeft hij aan de orde der Minderbroeders van het klooster van den heiligen Franciscus toegelegd en overgegeven, met uitzondering slechts van het huis te Napels en dat van den heiligen Antonius van Padua, *de Urbe* bijgenaamd, welk laatste hij bij de Apostolische Kamer voegde en daarmede vereenigde, en ten gebruike van zich zelven en zijne opvolgers bestemde. Eindelijk stond hij nog aan de Broeders van genoemde onderdrukte vereeniging toe, dat zij tot de Capucijner broeders van den heiligen Franciscus, Observanten bijgenaamd, konden overgaan.

§ 9.

Opheffing der Orden van de HH. Ambrosius en Barnabas door Urbanus VIII.

Dezelfde Paus Urbanus VIII heeft, door een anderen, in gelijken vorm van een Breve, den 2 December 1643 uitgevaardigden brief, de Monniken-orde der beide heiligen, Ambrosius en Barnabas, *ad Nemus* geheeten, voor altoos opgeheven, vernietigd en afgeschaft, en heeft de Monniken dier Orde, met het doel om hen te verbeteren, aan het regtsgebied der gewone kerkelijke Overheid van iedere plaats onderworpen, en aan gemelde

Monniken de vrijheid gegeven, tot andere, door den pauselijken stoel goedgekeurde Orden over te gaan. Deze opheffing heeft Paus Innocentius X, vereerder gedachtenis, eveneens onze voorganger, door zijnen, den 1 April in het jaar der menschwording onzes Heeren 1665 uitgevaardigden brief, plegtig bevestigd, en bovendien nog de stichtingen, huizen en kloosters van meergenoemde Orde, die te voren geestelijk waren, wereldlijk gemaakt, en verklaard, dat ze in 't vervolg wereldlijke goederen (*) zouden zijn en blijven.

§ 10.

Opheffing der orde van de Armen der Moeder Gods door Innocentius X.

Ook heeft dezelfde Innocentius X, onze voorganger, door zijnen, in gelijken vorm van een Breve, den 16 Maart 1645 uitgevaardigden brief, wegens de hevige verwarringen, die er tusschen de Monniken van de Orde der Armen van de Moeder Gods der Vrome Scholen ontstaan waren, deze Monniken-orde, ofschoon zij na voorafgaand rijp onderzoek door onzen voorganger, Paus Gregorius XV, plegtig bekrachtigd was, tot eene eenvoudige vereeniging teruggebragt, zonder haar nogtans van eenige gelofte te ontslaan, naar het voorbeeld van de vereeniging van de wereldlijke priesters van het Oratorium in de Kerk der heilige Maria *in Vallicella*, naar de stad van den heiligen Philippus Neri genoemd. Aan de Monniken dezer zoo gewijzigde Orde stond hij toe, dat

(*) Dat is: goederen ten dienste van pastoors en andere voor de gemeenten werkzame geestelijken.

ze tot elke andere erkende godsdienstige vereeniging konden overgaan; het aannemen van nieuwelingen echter en het toelaten van reeds aangenomen nieuwelingen tot het doen eener gelofte verbood hij. Het bestuur eindelijk en het regtsgebied, welke tot dus ver bij den Generaal, de opzieners en andere overheden berust hadden, droeg hij geheel aan de Bisschoppen van iedere plaats over. Dit alles werd gedurende eenige jaren opgevolgd, totdat eindelijk deze Apostolische Stoel het nut van voormelde instelling inzag, haar in den voormaligen vorm van de plegtige gelofte herstelde en tot eene volkomene Monniken-orde maakte.

§ 11.

Opheffing der orde van den heiligen Basilius door denzelfden Innocentius X.

Door gelijken brief, in denzelfden vorm van een Breve den 29 October 1650 uitgevaardigd, heeft dezelfde Innocentius X, onze voorganger, eveneens de Orde van den heiligen Basilius *de Armenis*, wegens de tweedragt en de oneenigheden, die in haar ontstaan waren, ganschelijk opgeheven. De leden dezer Orde onderwierp hij aan het regtsgebied en de gehoorzaamheid der gewone Bisschoppen; hij schreef hun de kleeding voor van wereldlijke geestelijken, wees hun een behoorlijk onderhoud uit de inkomsten der opgehevene kloosters toe, en gaf hun ook de gelegenheid tot elke andere erkende godsdienstige vereeniging over te gaan.

§ 12.

Opheffing der Orde van de Priesters van den Goeden Jezus, ook door Innocentius X.

Evenzoo heeft deze zelfde Innocentius X, onze voorganger, door een anderen brief, in genoemden vorm van een Breve, den 22 Junij 1651 uitgevaardigd, de Monniken-orde der priesters van den Goeden Jezus voor altoos vernietigd, omdat hij bemerkt had, dat van gemelde Orde geene geestelijke vruchten voor de Kerk waren te hopen. Genoemde Monniken onderwierp hij aan het regtsgebied der gewone Bisschoppen; hij wees hun een behoorlijk onderhoud uit de inkomsten der opgehevene vereeniging toe, en schonk hun de gelegenheid tot elke andere, door den Apostolischen Stoel erkende Orde over te gaan, maar behield zich het regt voor, om naar eigen goedvinden de goederen der voornoemde vereeniging tot andere vrome bedoelingen aan te wenden.

§ 13.

Opheffing van drie Monniken-orden door Clemens IX.

Eindelijk, toen Paus Clemens IX, zaliger gedachtenis, eveneens onze voorganger, bemerkte, dat drie Monniken-orden, te weten die der Domheeren van den heiligen Georgius *in Alga* geheeten, die der Hieronymieten *de Fesulis* en eindelijk die der Jesuaten, welke de heilige Johannes Columbanus had opgerigt, weinig of geen nut en voordeel aan de Christenheid aanbragten, en men ook niet verwachten kon, dat zij die te eeniger tijd zouden aanbrengen, nam hij het besluit, om

ze op te heffen en te vernietigen. Hij bragt dit ook ten uitvoer in zijn brief, in gelijken vorm van een Breve den 6 December 1668 uitgevaardigd, waarin hij tevens bepaalde, dat hunne vrij aanzienlijke goederen en inkomsten, op verlangen der Venetiaansche Republiek, zouden worden besteed, ten einde de onkosten te dekken, die men noodwendig moest maken, om wegens het eiland Candia den oorlog tegen de Turken vol te houden.

§ 14.

In het opheffen van zulke Orden handelt de Paus uit de volheid zijner magt, zonder zich aan de vormen van een regtsgeding te houden.

Om nu in al deze zaken een besluit te nemen en ten uitvoer te brengen, hebben onze voorgangers het altijd zeer dienstig geacht, met die zeer wijze bedachtzaamheid te werk te gaan, welke zij dienstig oordeelden, ten einde geheel en al aan allen redetwist den toegang af te snijden, en alle mogelijke oneenigheden en partijschappen uit den weg te ruimen. Daarom ontweken zij deze moeijelijkheid en die handelwijze, zoo vol bezwaar, welke men bij de regtbanken pleegt aan te wenden. Zij volgden enkel de wetten der voorzigtigheid. Met die volheid van magt, waarmede zij als Christus' plaatsvervangers op aarde en als de opperste bestuurders der Christelijke Kerk rijkelijk begiftigd zijn, hebben zij op eenmaal de geheele zaak beslist, zonder aan de Monniken-orden, die bestemd waren om opgeheven te worden, vergunning en bevoegdheid te verleenen, om hunne

regten te onderzoeken, en om òf die zeer zware beschuldigingen van zich af te werpen, òf de redenen weg te nemen, waardoor de Pausen er toe gebragt werden, een dergelijk besluit te nemen.

---

§ 15.

Bedoeling, inrigting en wetten der Orde der Jezuïten.

Nadat wij alzoo deze en andere voorbeelden, die bij allen van het hoogste gewigt en gezag zijn, ons hadden voor oogen gesteld, was er eene sterke en brandende begeerte in ons, om in de beraadslaging, die wij beneden zullen in het licht stellen, met moedigen en vasten tred voort te gaan. Wij hebben het dan ook in geenen deele aan vlijt en onderzoek laten ontbreken, ten einde alles na te vorschen, wat tot den oorsprong, den voortgang en den tegenwoordigen staat van de godsdienstige Orde, die gewoonlijk *het Genootschap van Jezus* genoemd wordt, behoort. Zoo zijn wij tot de wetenschap gekomen, dat deze Orde door haren heiligen stichter tot heil der zielen, tot bekeering der ketters, in het bijzonder der ongeloovigen, eindelijk tot vermeerdering van vroomheid en godsdienstigen zin is ingesteld; verder, dat dit Genootschap, ten einde dit zeer gewenschte doel des te gemakkelijker en gelukkiger te bereiken, door eene zeer strenge gelofte van evangelische armoede, zoo wel van de geheele vereeniging in het algemeen, als van al hare leden in het bijzonder, Gode was toegewijd. Hiervan waren slechts de collegiën vrijgesteld, die de beoefening der wetenschappen of lette-

ren ten doel hadden; zij hadden de vergunning inkomsten te bezitten, maar slechts in zóó ver, dat van deze nooit iets tot voordeel, nut en gebruik van het Genootschap zelf te koste gelegd en aangewend mogt worden.

§ 16.

Voorregten haar toegekend.

Wegens deze en andere zeer heilige wetten is deze Orde van Jezus het eerst erkend door onzen voorganger Paus Paulus III, vereerder gedachtenis, door zijnen brief, den 27 October in het jaar der menschwording onzes Heeren 1540 uitgevaardigd. Hij stond haar de magt toe, om wetten en bepalingen te maken, waardoor de vastheid, de ongeschondenheid en het bestuur van het Genootschap volkomen verzekerd werd. En ofschoon dezelfde Paulus, onze voorganger, het Genootschap aanvankelijk binnen de zeer naauwe grenzen van slechts zestig leden beperkt had, zoo gaf hij echter op gelijke wijze door een anderen brief, den 27 Maart in het jaar der menschwording onzes Heeren 1543 uitgevaardigd, de gelegenheid, om in het Genootschap te treden, aan allen, wier opneming zijne bestuurders dienstig of noodzakelijk zouden oordeelen. Later heeft dezelfde Paulus, onze voorganger, bij brief, in gelijken vorm van een Breve den 15 November 1549 uitgevaardigd, dit Genootschap met zeer vele en zeer groote voorregten begiftigd. Hij verklaarde onder anderen, dat de vergunning, door hem op een anderen tijd aan de Generalen (*) van genoemd Genootschap toegestaan, om

(*) De Generalen zijn de *Patres Generales* der geheele Orde, die te Rome wonen.

twintig priesters als geestelijke medehelpers aan te nemen en hun dezelfde magt, gunst en aanzien te schenken, als die, waarmede de leden, die de gelofte gedaan hebben, worden beschonken, nu, zonder eenige beperking van een bepaald getal, zou worden uitgestrekt tot alle anderen, die dezelfde aan het hoofd der Orde geplaatste Generalen daarvoor geschikt zouden achten. Bovendien heeft hij het Genootschap en al zijne leden en al hunne goederen van elke oppermagt, regtsgebied en teregtwijzing van alle Bisschoppen losgemaakt en bevrijd, en onder de bescherming van zich zelven en den Apostolischen Stoel opgenomen.

§ 17.

Gunstbewijzen door andere Pausen aan de Orde toegekend.

Niet minder was de mildheid en weldadigheid, die onze overige voorgangers jegens hetzelfde Genootschap aan den dag legden. Immers het is bekend, dat de voorregten, die door Julius III, Paulus IV, Pius IV en V, Gregorius XIII, Sixtus V, Gregorius XIV, Clemens VIII, Paulus V, Leo XI, Gregorius XV, Urbanus VIII, vereerder gedachtenis, en andere Roomsche Pausen reeds te voren aan hetzelfde Genootschap zijn toegestaan òf bevestigd, òf met nieuwe toevoegselen vermeerderd, òf zeer duidelijk verklaard zijn.

Evenwel moet men uit den zamenhang en de woorden der Apostolische (*) verordeningen het openbare gevolg trekken, dat in dit Genootschap, bijna van zijn ontstaan af, menigvuldige zaden van oneenigheid en

(*) Pauselijke.

ijverzucht ontkiemd zijn. Dit was blijkbaar niet alleen het geval tusschen de leden onderling, maar eveneens tusschen dit Genootschap en andere Monniken-orden, wereldlijke geestelijken, academiën, hoogescholen, openbare gymnasiën, ja zelfs ook met vorsten, in wier staten het Genootschap was opgenomen. Bovendien blijkt het, dat die geschillen en oneenigheden nu eens werden opgewekt over den aard en de natuur der geloften, over den tijd, om leden tot die geloften toe te laten, over de magt, om leden uit te sluiten, over het bevorderen der leden tot de heilige rangen, zonder den behoorlijken vorm en de plegtige geloften daarvoor in acht te nemen, al hetgeen met de besluiten van het Concilie van Trente en die van onzen voorganger, Paus Pius V, heiliger gedachtenis, in strijd was. Dan eens liepen die twisten weder over de volstrekte magt, waarop de aan het hoofd staande Generaal van het Genootschap aanspraak maakte, en over andere zaken, die het bestuur des Genootschaps betroffen, dan eens over verschillende hoofdstukken der leer, over sommige vrijheden en voorregten, die naar de verzekering der Bisschoppen en van andere personen, in kerkelijke of wereldlijke bedieningen geplaatst, voor hun regtsgebied en voorregten schadelijk waren. Eindelijk ontbrak het in geenen deele aan de zwaarste beschuldigingen, die men den leden naar het hoofd wierp, en die den vrede en de rust der Christelijke wereld niet weinig verstoorden.

§ 18.

Moeijelijkheden en beschuldigingen, hieruit ontstaan.

Hieruit zijn vele klagten tegen het Genootschap opgerezen, welke, zelfs door het gezag en de aanwijzingen van eenige vorsten bekrachtigd, aan onze voorgangers Paulus IV, Pius V en Sixtus V, vereerder gedachtenis, zijn voorgedragen. Onder deze vorsten was Philippus II, Katholieke Koning van Spanje, beroemder herinnering, die zoowel de zeer gewigtige beweeggronden, waardoor hij dringend werd aangespoord, als ook de geruchten en bezwaarstukken tegen de buitensporige voorregten en tegen den regeringsvorm des Genootschaps, die hij van de Spaansche Inquisiteurs had ontvangen, en die, door eenige, in geleerdheid en godsvrucht uitblinkende mannen des Genootschaps bevestigd waren, aan denzelfden Sixtus V, onzen voorganger, heeft doen voorleggen, waardoor hij het zoover bragt, dat de Paus een apostolisch onderzoek van het Genootschap verordende en instelde.

§ 19.

Poging van Gregorius XIV, om ze weg te nemen.

Aan deze verzoeken en pogingen van Koning Philippus gaf dezelfde Sixtus, onze voorganger, toen hij vernomen had, dat ze op de hoogste billijkheid gegrond waren, een gunstig gehoor, en koos tot het ambt van apostolischen onderzoeker een Bisschop, die wegens zijn doorzigt, deugd en geleerdheid bij allen zeer gezien was. Bovendien benoemde hij eene commissie van eenige Kardinalen der heilige Roomsche Kerk, die alle moeite zouden aanwenden, om deze zaak tot een goed eind te brengen.

Maar toen genoemde Sixtus V, onze voorganger, door een ontijdigen dood was weggerukt, is het zeer heilzame plan, dat hij ondernomen had, in duigen gevallen en zonder eenig gevolg gebleven. Evenwel heeft Paus Gregorius XIV, zaliger gedachtenis, nadat hij tot de hoogste apostolische waardigheid verheven was, door zijn brief, den 28 Julij in het jaar der menschwording onzes Heeren 1591 uitgevaardigd, aan de inrigting van het Genootschap op nieuw en nadrukkelijk zijne goedkeuring geschonken. Hij verordende, dat men alle voorregten, die zijne voorgangers aan hetzelfde Genootschap hadden toegekend, welke ook, als geldig en vast zou beschouwen, en wel voornamelijk dit voorregt, waardoor aan de Orde was toegestaan, dat leden door het Genootschap konden worden buitengesloten en verwijderd, zonder eenigszins de regterlijke formaliteiten daarbij in acht te nemen, dat wil zeggen, zonder vooraf gegaan onderzoek, zonder het maken van protocollen, zonder dat de regterlijke orde in het oog werd gehouden, en zonder dat ook eenige termijnen, zelfs de meest wezenlijke, waren in acht genomen; maar alleen het onderzoek was ingesteld naar de waarheid van het feit, terwijl geen acht wordt geslagen dan op de schuld of den voldoenden grond [der uitbanning] en op de personen en andere omstandigheden. Bovendien legde hij het diepste stilzwijgen op, en verbood voornamelijk op straf van den grooten ban, dat iemand de inrigting, de verordeningen of de leerstellingen van genoemd Genootschap ronduit of zijdelings zou mogen bestrijden of daarvan iets op eenigerlei wijze doen veranderen. Evenwel kende hij iedereen het regt toe, om alles, wat hij meende, dat

er moest bijgevoegd, afgenomen of veranderd worden, enkel aan hem zelven [Gregorius XIV] en aan de Roomsche Pausen, die er in der tijd zullen zijn, of onmiddellijk, of door middel van Legaten of Nunciussen van den Apostolischen Stoel, te kunnen mededeelen en voordragen.

§ 20.

Inwendige twisten en van buiten komende klagten hebben de Orde zelve er toe geleid, om door een plegtig besluit eene hervorming van zich zelve tot stand te brengen.

Maar het was er zoo ver af, dat dit alles genoeg ware, om de tegen het Genootschap opgerezen ontevredenheid en klagten te onderdrukken, dat in tegendeel hoe langer zoo meer de onaangenaamste geschillen zich bijna over de geheele aarde verbreidden, over de leer van het Genootschap, welke zeer velen, als strijdig met het regtzinnige geloof en de goede zeden, openlijk brandmerkten. Ook braken er inwendige en uitwendige oneenigheden los. Menigvuldiger werden steeds de beschuldigingen, tegen het Genootschap ingebragt, inzonderheid dat het zich te zeer door de begeerlijkheid naar aardsche goederen liet medesleepen. Uit dit alles ontstonden zoowel de verwarringen, die bij iedereen genoeg bekend zijn en den Apostolischen Stoel met ontzaglijke droefheid en smart hebben aangedaan, als ook de maatregelen, door sommige Vorsten tegen het Genootschap beraamd.

Dit had ten gevolge, dat het Genootschap, hetwelk eene nieuwe bevestiging van zijne instelling en voorregten van onzen voorganger, Paus Paulus V, zaliger gedachtenis, wenschte te verwerven, genoodzaakt was,

dezen te bidden, dat hij sommige besluiten, die in de vijfde algemeene vergadering der Orde waren bepaald en woordelijk opgeschreven in zijn brief, den 4en September in het jaar der menschwording onzes Heeren 1606 uitgevaardigd, als geldig mogt bekrachtigen en met zijn gezag bevestigen. In deze besluiten leest men zeer nadrukkelijk, dat zoowel de naijver en de twisten der leden onderling, als de klagten en eischen, die van buiten af tegen het Genootschap werden ingebragt, de leden, in eene algemeene vergadering vereenigd, hebben genoopt, de volgende bepaling vast te stellen:

„Onze Orde tot voortplanting des geloofs en tot voor„deel der zielen door den Heer in het aanzijn geroepen, „kan door hare eigene inrigting met geestelijke wapenen „tot nut der Kerk en tot opbouwing der naasten, onder „het vaandel des kruises, haar doel gelukkig bereiken. „Doch zij zou dit goede verhinderen en zich aan de „grootste gevaren blootstellen, wanneer zij zich met din„gen bezig hield, die wereldsch zijn en tot de aardsche „zaken en het bestuur van den Staat behooren. Hierom „hebben onze voorvaderen zeer wijselijk vastgesteld, dat „wij, die God moeten dienen, niet in andere dingen „behooren gewikkeld te worden, die met ons beroep „niet overeenkomen. Daar evenwel onze Orde, vooral in „deze zeer gevaarlijke tijden, op vele plaatsen en bij „onderscheidene Vorsten (wier liefde evenwel en hoog„achting te behouden Vader Ignatius, heiliger gedachtenis, „als gehoorzaamheid jegens God beschouwde), misschien „door de schuld van sommigen, en door eerzucht of „door onbezonnen ijver te kwader naam staat, en bui„tendien een goede Christelijke reuk noodig is, opdat

„wij vrucht kunnen dragen: zoo heeft de vergadering der „Orde besloten, dat men zich van elken schijn des kwaads „zal onthouden, en aan alle klagten, ook die uit een „valsch vermoeden ontstaan, zooveel mogelijk tegemoet „komen. Om deze reden verbiedt zij door het tegen„woordig besluit aan al de onzen ernstig en gestreng, „dat zij zich met dergelijke staatsaangelegenheden, zelfs „ook wanneer zij daartoe aangezocht of uitgelokt worden, „op eenigerlei wijze inlaten, of door eenige smeeking „of raadgeving van onze inrigting en bedoeling afwijken. „Bovendien heeft de vergadering der Orde aan de vaders, „met het opmaken der bepalingen belast, aanbevolen, „naauwkeurig te beoordeelen en aan te wijzen, door „welke krachtiger middelen in het algemeen voor deze „ziekte, zoo het ergens noodig mogt wezen, een genees„middel kan worden aangewend."

§ 21.

De aangewende middelen hebben evenwel het wenschelijke doel niet bereikt.

Doch wij hebben met de grootste droefheid onzer ziel opgemerkt, dat zoowel de voormelde als zeer vele andere middelen, die later aangewend zijn, bijna zonder kracht en gezag gebleven zijn, om zoo vele en zoo groote verwarringen, beschuldigingen en klagten, tegen meer genoemde Orde ingebragt, op te heffen en weg te ruimen, en dat onze overige voorgangers, Urbanus VIII, Clemens IX, X, XI en XII, Alexander VII en VIII, Innocentius X, XI, XII en XIII, Benedictus XIV, die de zeer gewenschte rust der Kerk poogden te herstellen, daartoe vergeefsche moeite hebben aangewend. Wel

maakten zij een groot aantal zeer heilzame verordeningen, vooreerst nopens de wereldsche aangelegenheden, opdat zoowel de zendelingen der Orde onder de heidenen, als zij, die niet in de heidenwereld arbeiden, in geenen deele met die wereldsche zaken zich mogten bemoeijen; voorts nopens de zoo hevige oneenigheden en twisten, welke de Orde met de Bisschoppen, andere Monniken-orden, heilige plaatsen en vereenigingen van allerlei soort in Europa, Azië en Amerika, niet zonder groot nadeel der zielen en tot verbazing der volkeren op bittere wijze heeft verwekt. Verder betroffen die verordeningen onzer voorgangers ook de beschouwing en uitoefening van heidensche ceremoniën, hier en daar bij de zendelingen der Orde in vreemde landen in zwang, met weglating van die gebruiken, welke door de algemeene Kerk plegtig zijn goedgekeurd. Ook hadden zij betrekking op het gebruik en de verklaring van beginselen, welke de Apostolische Stoel als schandelijk en voor eene goede tucht en de goede zeden blijkbaar schadelijk met regt veroordeeld heeft. Eindelijk betroffen zij nog andere zaken, die voorzeker van het allerhoogste gewigt en bovenal noodig zijn, ten einde de zuiverheid der Christelijke leerstellingen ongeschonden te bewaren. Hieruit zijn niet minder in dezen onzen als in voorgaanden tijd zeer vele onheilen en onaangenaamheden voortgevloeid, te weten verwarringen en oproeren in sommige Katholieke landstreken en vervolgingen der Kerk in eenige gewesten van Azië en Europa. Ten laatste is onzen voorgangers eene ontzaglijke droefheid aangedaan, en onder deze aan Paus Innocentius XI, vromer gedachtenis, die, door den nood gedrongen, zóó ver kwam, dat hij de Orde verbood,

aan nieuwelingen de kloosterkleeding te geven. Onder hen was verder Paus Innocentius XIII, die genoodzaakt was de Orde met dezelfde straf te dreigen. En eindelijk Paus Benedictus XIV, vereerder gedachtenis, die van meening was, dat hij een onderzoek moest verordenen van de huizen en scholen der Orde in het rijk van onzen dierbaren zoon in Christus, Josef, den zeer getrouwen Koning van Portugal en Algarbië. Maar, helaas, ook later is den Apostolischen Stoel naauwelijks eenige troost, der Orde naauwelijks eenige hulp, der Christenheid naauwelijks iets goeds toegevloeid uit den nieuwsten Apostolischen Brief, die aan Paus Clemens XIII, gelukzaliger gedachtenis, onzen onmiddellijken voorganger, meer afgeperst — om ons van eene uitdrukking te bedienen, die onze voorganger Gregorius X in de boven aangehaalde algemeene Kerkvergadering te Lyon gebezigd heeft — dan gevraagd is, waarin het Genootschap van Jezus in hooge mate wordt aanbevolen en op nieuw goedgekeurd.

§ 22.

Integendeel vermeerderen dagelijks de twisten en ergernissen en ook de klagten der vreemde Vorsten.

Na zoovele en zoo groote stormen en zeer ruwe onweersbuijen hoopte ieder regtschapen mensch, dat eindelijk eens die zeer gewenschte dag mogt aanbreken, welke zeer rijkelijk rust en vrede zou aanbrengen.

Maar zoolang dezelfde Clemens XIII, onze voorganger, op den stoel van Petrus het bestuur had, braken er nog veel gevaarlijker en stormachtiger tijden aan.

Immers het gemor en geklag tegen het voormelde Genootschap nam dagelijks meer toe, ja zelfs ontstonden er hier en daar zeer gevaarlijke twisten, oproeren, oneenigheden en schandelijke dingen, welke, daar de band der Christelijke liefde verzwakt en geheel verscheurd was, de zielen der geloovigen tot partijschap, haat en vijandschap in hevige mate hebben ontvlamd, zoodat het ten laatste zóó hagchelijk en gevaarlijk stond, dat tegen de Orde zich diezelfde lieden verhieven, wier voorvaderlijke vroomheid en jegens het Genootschap betoonde milddadigheid, als ware het door een zeker aangeërfd regt van de voorouders ontvangen, bijna door alle tongen bij uitstek geprezen wordt. Wij bedoelen onze zeer dierbare zonen in Christus, de Koningen van Frankrijk, Spanje, Portugal en de beide Siciliën, die volstrekt tot niets geringers gedwongen werden, dan om de Leden der Orde uit hunne rijken, landen en gewesten te verwijderen en te verdrijven. Trouwens zij oordeelden, dat alleen dit eenige, uiterste en volstrekt noodzakelijke middel tegen zoovele onheilen overbleef, om te verhinderen, dat Christelijke volken, zelfs in den schoot der heilige Moeder-kerk, elkander wederkeerig zouden tergen, uitdagen en verscheuren.

§ 23.

Er bleef dus niets over, dan de Orde op te heffen.

Maar onze voormelde in Christus zeer dierbare zonen waren er vast van overtuigd, dat dit middel niet duurzaam zijn kon, en ook niet geschikt was, om de geheele Christelijke wereld te verzoenen, tenzij het Genootschap

zelf geheel werd vernietigd en volkomen opgeheven. Om deze reden legden zij voor onzen voorganger, gemelden Clemens XIII, hunne verlangens en begeerten bloot. Zij hebben met het hooge aanzien, waarin zij staan, met hunne smeekingen en tevens met hunne gezamenlijke wenschen dringend gevorderd, dat door dezen afdoenden maatregel voor de voortdurende gemoedsrust hunner onderdanen en voor het welzijn der geheele Kerk zoo goed mogelijk zorg mogt worden gedragen. Maar de dood van dezen Paus, die tegen aller verwachting zoo spoedig plaats had, heeft den voortgang en afloop dezer zaak geheel en al verhinderd. Toen wij nu, door de beschikking der goddelijke goedertierenheid, op denzelfden stoel van Petrus geplaatst waren, werden alras diezelfde beden, verzoeken en wenschen tot ons gerigt, waarbij verscheidene Bisschoppen en andere mannen, die in rang, geleerdheid en godzaligheid bijzonder hoog staan, ook hunne begeerten en gevoelens hebben gevoegd.

§ 24.

De Paus ging rijpelijk overleggen en ernstig Gods hulp inroepen, om te weten, wat in eene zoo moeijelijke en gewigtige zaak te doen.

Maar opdat wij in eene zoo ernstige en gewigtige zaak het veiligste besluit zouden nemen, hebben wij een langen tijd voor ons zelven noodig geoordeeld. En dat niet slechts, opdat wij naarstig zouden kunnen onderzoeken, des te rijper overwegen en met te grooter bedachtzaamheid beraadslagen; maar ook opdat wij met vele verzuchtingen en aanhoudende gebeden eene bijzon-

dere hulp en bescherming van den Vader der lichten met aandrang zouden afsmeeken, terwijl wij ons in deze zaak ook door de gebeden aller geloovigen en door werken van godsvrucht meermalen bij God hebben laten ondersteunen. Wij wilden onder anderen onderzoeken, op welken grond het gevoelen rust, hetwelk bij zeer velen algemeen verbreid is, als ware de Orde van Jezus door de Kerkvergadering van Trente op zekere plegtige wijze goedgekeurd en bevestigd. Het is ons evenwel gebleken, dat in genoemde Kerkvergadering over het gemelde Genootschap niets anders behandeld is, dan dat het van eene algemeene bepaling zou uitgezonderd zijn. Die bepaling was, dat de Klooster-orden de nieuwelingen, die geschikt zouden bevonden worden, na geëindigden proeftijd, òf tot de gelofte moesten toelaten, òf uit het klooster verwijderen. Hierom legde dezelfde heilige Synode (zitting 25, hoofdstuk 16 van de Monniken-orden) de verklaring af, dat zij niets wilde invoeren of verhinderen, waardoor meergemelde Orde van Jezus zou belemmerd worden, om, overeenkomstig hare vrome, door den heiligen Apostolischen Stoel bekrachtigde stichting, den Heer en zijne Kerk te dienen.

§ 25.

Ten nutte der Kerk en tot heil der zielen wordt tot de opheffing der Orde besloten, met de noodige voorzigtigheidsmaatregelen.

Na aanwending van zoovele en zoo noodzakelijke middelen, worden wij gesteund, gelijk wij vertrouwen, door de tegenwoordigheid en de ingeving van Gods

geest, en evenens gedrongen door den onvermijdelijken pligt van ons ambt, tot twee zaken: èn om den vrede en de rust der Christenheid te bewaren, te koesteren en te bevestigen, èn om alles geheel en al weg te ruimen, wat haar zelfs tot het minste nadeel zijn kan, althans voor zoover onze krachten zulks toelaten. Daar wij bovendien opmerkten, dat meergenoemd Genootschap van Jezus niet meer die zeer overvloedige en zeer heerlijke vruchten en dat nut kan aanbrengen, waartoe het ingesteld, door zoo velen van onze voorgangers bekrachtigd en met tallooze voorregten toegerust is, ja zelfs, dat het naauwelijks of in geenen deele mogelijk is, dat de ware en duurzame vrede der Kerk kan hersteld worden, zoolang dit genootschap in stand blijft:

ALZOO IS HET, DAT WIJ,

door deze zeer ernstige gronden aangespoord en door nog andere redenen gedrongen, welke èn de wetten der voorzigtigheid èn een goed bestuur der Algemeene Kerk ons aan de hand geven, en welke wij diep in ons gemoed bewaren;

het voetspoor volgende van diezelfde voorgangers, en inzonderheid van gemelden Gregorius X, op het algemeene concilie te Lyon, daar het ook nu, gelijk toen, een Genootschap geldt, hetwelk zoowel naar zijne inrigting als ook naar zijne voorregten tot de soort van Bedelorden behoort;

na rijp beraad,

UIT ZEKERE KENNIS EN VOLHEID VAN ONZE APOSTOLISCHE MAGT,

HET MEERMALEN GEMELDE GENOOTSCHAP VERNIETIGEN EN OPHEFFEN.

Wij heffen op en schaffen af al deszelfs ambten, bedieningen en bestuur, huizen, scholen, collegiën, gasthuizen, leerscholen, en alle mogelijke verzamelplaatsen, in welk gewest, rijk of oord gelegen, en op hoedanige wijze ook tot hetzelve behoorende. Wij heffen op en schaffen af zijne bepalingen, zeden, gewoonten, besluiten, verordeningen, ook die zelfs, welke door een eed, door eene Apostolische bekrachtiging of op eenige andere wijze bevestigd zijn; eveneens alle en elk van zijne voorregten en algemeene of bijzondere aflaten, wier inhoud en strekking wij als volkomen en voldoende door dezen onzen Brief zóó aangewezen willen beschouwd hebben, alsof zij van woord tot woord hierin waren opgenomen; weshalve het niets afdoet, in welke plegtige formulieren, vaste beperkingen en verbindende bepalingen en besluiten zij mogen vervat zijn.

Wij verklaren, dat elke magt, welke ook, geestelijke en wereldlijke, van den aan het hoofd staanden Pater Generaal der Orde, van de Patres Provinciales, Visitatoren en andere Overheden, hoe ook genaamd, van genoemd Genootschap, altijd zal blijven vernietigd en gansch en al opgeheven. Wij dragen het regtsgebied en beheer, hun dusver toekomende, geheel en al en in alle opzigten over op de gewone Bisschoppen, met inachtneming van 't geen bijzondere gevallen en personen zullen eischen en onder die voorwaarden, welke wij hier beneden zullen verklaren.

Wij verbieden ook, gelijk wij bij dezen doen, dat iemand meer in gezegd Genootschap opgenomen en tot de kloosterkleeding en den proeftijd toegelaten worde. Die evenwel reeds opgenomen zijn, kunnen en mogen op geenerlei wijze

tot het doen der eenvoudige of plegtige geloften toegelaten worden, op straffe der nietigheid van toelating en gelofte, wordende andere straffen nog daarenboven aan ons goedvinden overgelaten. Ja zelfs willen, bevelen wij en doen wij weten, dat zij, die tegenwoordig novicen of nieuwelingen zijn, dadelijk, terstond, onmiddellijk en met der daad worden weggezonden. Desgelijks verbieden wij, dat zij, die nog slechts eenvoudige geloften gedaan hebben en tot nog toe in geen heiligen rang zijn ingewijd, tot de hoogere rangen bevorderd worden, onder het voorwendsel of onder den naam, òf dat zij in het Genootschap reeds eene gelofte afgelegd hebben, òf dat aan het Genootschap voorregten zijn verleend, aangezien deze niet gelden, zoo zij met de besluiten van het Concilie van Trente in strijd zijn.

§ 26.

Bepaling, dat de nog niet tot hoogere rangen bevorderde leden der Orde eene geschikte bediening zullen erlangen.

Evenwel zijn onze bedoelingen daarheen gerigt, dat wij, gelijk wij het nut der Kerk en de rust der volkeren verlangen te bevorderen, even zoo den leden van dit Genootschap, ieder in het bijzonder, wier personen wij in den Heer vaderlijk liefhebben, eenigen troost en bijstand mogen aanbrengen, opdat zij, vrij van onrust, oneenigheden en angsten, waarmede zij tot dus ver gekweld werden, met meer vrucht den wijnberg des Heeren kunnen bewerken en met overvloediger nut het heil der zielen bevorderen. Daarom verordenen en bepalen wij, dat de leden, die nog slechts eenvou-

dige geloften gedaan hebben en nog niet in de heilige rangen zijn ingewijd, binnen zekere tijdruimte, door de plaatselijke Bisschoppen te bepalen — die lang genoeg duurt, om eenig ambt, beroep of een toevlugtsoord bij een welwillenden vriend te vinden, maar die niet langer dan één jaar na de dagteekening van onzen tegenwoordigen Brief duren mag — ontslagen zijn van elken band van eenvoudige geloften, zoodat zij de huizen en collegiën van het Genootschap moeten verlaten. Zij zullen eene zoodanige levenswijze kunnen beginnen, die ieder voor zijne roeping, krachten en geweten het meest dienstig in den Heer zal achten. Overeenkomstig de voorregten der Orde konden deze personen toch reeds uit haar worden verwijderd, om geene andere reden, dan die de Bestuurders het meest overeenkomstig de voorzigtigheid en de omstandigheden zouden oordeelen, zonder voorafgaande dagvaarding, zonder dat er acten zijn opgemaakt, en zonder dat eenige regterlijke regeling is in acht genomen.

§ 27.

De leden der Orde, die de hoogere rangen hebben verkregen, kunnen tot eene andere Monnikenorde overgaan.

Aan alle leden echter, die tot de heilige rangen bevorderd zijn, geven wij het verlof en de magt, om, als zij de huizen of collegiën van het Genootschap hebben verlaten, zich in eenige andere, door den Apostolischen Stoel bekrachtigde Orde te begeven, waar zij den proeftijd, door het Concilie van Trente voorgeschreven, dan moeten doorstaan, bijaldien zij de eenvoudige gelofte in hun Ge-

nootschap hebben afgelegd. Indien er echter ook reeds plegtige geloften door hen gedaan zijn, zullen zij slechts gedurende zes volle maanden in den proeftijd blijven; van den tijd, die er dan nog ontbreekt, willen wij hen goedgunstig ontslaan. Ook mogen zij in de wereld blijven leven als priesters en wereldlijke geestelijken, doch in elk opzigt volkomen gehoorzaamheid en onderwerping betoonende aan de gewone Bisschoppen, in wier regtsgebied zij hunne woonplaats vestigen. Wij verordenen bovendien, dat hun, die op deze wijze in de wereld zullen blijven, een behoorlijk onderhoud, zoo lang niet van elders in hun lot voorzien wordt, uit de inkomsten van het huis of het collegie, waar zij zich bevonden, wordt toegestaan, met dien verstande evenwel, dat zoowel op de inkomsten als lasten, aan dat huis of collegie verbonden, zal worden acht geslagen.

§ 28.

Zieken, zwakken, ouden en andere verlegenen onder de leden der Orde mogen in hare huizen blijven onder bestuur van een wereldlijken geestelijke.

Zij evenwel, die eene gelofte gedaan hebben en alreeds in heilige rangen zijn geplaatst, die òf uit vrees, dat hun onderhoud niet fatsoenlijk genoeg en toereikend is, wegens gebrek of armoede, òf omdat zij geene plaats hebben, waar zij zich kunnen vestigen, òf wegens gevorderden leeftijd, zwakke gezondheid en andere billijke en gewigtige redenen, het in geenen deele passend achten, de huizen of collegiën des Genootschaps te verlaten, zullen aldaar kunnen blijven. Doch onder deze

voorwaarde, dat zij geen bestuur van gemeld huis of collegie hebben, zich slechts op de wijze der wereldlijke geestelijken kleeden en in de volkomenste onderwerping aan den Bisschop der plaats leven. Maar wij verbieden volstrekt, dat zij in stede van hen, die zullen uitvallen, anderen kiezen, op nieuw een huis of eenige plaats, overeenkomstig de besluiten van het concilie van Lyon, zich verwerven. Bovendien mogen zij de huizen, bezittingen en plaatsen, die zij tegenwoordig hebben, niet vervreemden; ja zelfs zullen degenen, die achter zullen blijven, zich slechts in één huis mogen vereenigen, en alleen dan in meer, wanneer het aantal leden dit noodzakelijk maakt, ten einde men de huizen, die ledig worden, tot een vroom gebruik zal kunnen aanwenden, en wel zoo, als naar de heilige regelen, naar den wil der stichters, tot bevordering van de dienst des Heeren, tot heil der zielen en tot openbaar nut, naar plaats en tijd behoorlijk en voegzaam is. Intusschen zal iemand uit de wereldlijke geestelijken, die met voorzigtigheid begaafd is en een godvruchtig leven leidt, benoemd worden, om aan het hoofd van het bestuur der gemelde huizen te staan, terwijl de naam der Orde geheel en al zal worden uitgedelgd en vernietigd.

§ 29.

In de opheffing der geheele Orde zijn ook bevat de leden, die vroeger uit sommige provinciën zijn gebannen.

Wij verklaren, dat in deze algemeene opheffing van het Genootschap ook die leden dezer vereeniging begre-

pen zijn, die men vroeger uit deze en die provincie (*) verbannen heeft; en diensvolgens willen wij, dat deze verbannenen, indien zij ook tot hoogere rangen zijn bevorderd en als zoodanig zijn opgetreden en indien zij niet tot eene andere Kloosterorde zijn overgegaan, tot den staat van wereldlijke geestelijken en priesters met der daad worden teruggebragt, en zich volkomen aan de Bisschoppen onderwerpen.

§ 30.

Aan de Bisschoppen wordt opgedragen, aan de leden der Orde al of niet toe te staan als wereldlijke priesters werkzaam te zijn.

De Bisschoppen zullen, bijaldien zij de regtschapenheid, kennis en reinheid van zeden, die vereischt worden, in hen hebben gevonden, die uit het Genootschap, krachtens onzen tegenwoordigen Brief, tot den staat van wereldlijke geestelijken zijn overgegaan, dezen naar hun goedvinden volmagt kunnen geven of weigeren, om de biecht der geloovigen aan te hooren, of openbare leerredenen tot het volk te houden. Evenwel zal niemand van hen het wagen, zonder schriftelijke vergunning zoodanige diensten te verrigten. Maar deze volmagt zullen die Bisschoppen of plaatselijke overheden, wat uitwonenden betreft (†), hun nooit toestaan, die zich in de collegiën of huizen, welke te voren het eigendom van het Genootschap waren, zullen bevinden. Hun blijft het

(*) Uit Portugal, Spanje, Frankrijk, Italië. Zie boven bl. 7.

(†) Dat is, naar het schijnt, wat zulken betreft, die niet in de vroeere huizen der Orde wonen.

diensvolgens voortdurend verboden het sacrament der biecht of het prediken aan uitwonenden te laten verrigten, evenals ook Gregorius X, onze voorganger, op voormeld algemeen Concilie dit op gelijke wijze verboden heeft. Deze gewigtige zaak drukken wij alzoo den Bisschoppen op het gemoed. Wij verlangen hen indachtig te maken aan de zeer strenge rekenschap, die zij van wege de schapen, aan hunne zorgen toevertrouwd, Gode zullen geven, alsmede ook op het vreeselijk oordeel, waarmede de opperste Regter van levenden en dooden hen, die aan het hoofd staan, bedreigt.

§ 31.

Die als leeraars in de Orde werkzaam waren, kunnen, zoo zij wijsheid en geleerdheid bezitten, bij het onderwijs blijven.

Wij willen bovendien, dat, indien iemand van hen, die zich voor leden van het Genootschap verklaren, het ambt bekleedt van onderwijzer der jeugd in de letteren, of in eenig collegie of school de betrekking van leeraar waarneemt, terwijl aan allen ganschelijk de regering, het bestuur en bewind ontzegd wordt, hem eene plaats kan aangewezen en de magt geschonken worden, om met het onderwijzen voort te gaan. Doch aan dezulken slechts, die eenig bewijs geven, dat er iets goeds van hun arbeid is te hopen, en dat zij afkeerig zijn van die twisten en leerstukken, die door hunne algemeenheid of nietigheid de ernstigste oneenigheden en onaangenaamheden plegen te weeg te brengen. Ook mogen nimmer tot een onder-

wijzers-ambt toegelaten worden, en, indien ze nu daarin werkzaam zijn, hun arbeid daarin niet voortzetten, zulken, van wie te verwachten is, dat zij den vrede en de rust in de scholen niet zullen bewaren.

§ 32.

De opheffing der Orde bevat ook die harer zendingen onder de Heidenen.

Ook tot de gewijde zendingen strekken wij alles uit, wat wij over de opheffing van het Genootschap hebben vastgesteld. Doch behouden wij ons voor, die middelen te bepalen, waardoor zoowel de bekeering der ongeloovigen, als het stillen der oneenigheden op de gemakkelijkste en zekerste wijze kan worden verkregen.

§ 33.

De leden der opgeheven Orde worden bevoegd verklaard tot het overnemen van allerlei ambten als wereldgeestelijken.

Daar nu, zoo als boven gezegd is, alle mogelijke voorregten en bepalingen van meermalen vermeld Genootschap vernietigd en volkomen afgeschaft zijn, verklaren wij zijne Leden, wanneer zij de huizen en collegiën des Genootschaps verlaten hebben en tot den staat van wereldgeestelijken zijn teruggebragt, voor geschikt en bekwaam, om overeenkomstig de besluiten der heilige regelen en Apostolische (*) verordeningen, alle mogelijke

(*) Pauselijke.

prebenden, zoowel met als zonder zielzorg, diensten, waardigheden, personaten (*) en wat dies meer zij, te verkrijgen; tot welk alles hun, die tot het Genootschap behoorden, de toegang geheel en al was afgesloten geweest, door Paus Gregorius XIII, zaliger gedachtenis, in zijnen in gelijken vorm van een Breve, den 1 September 1584 uitgevaardigden brief, waarvan het begin is *Satis superque.* Wij staan hun insgelijks toe, hetgeen hun gelijkelijk verboden was, dat zij voor het vieren der mis betaling mogen ontvangen, en al die genegenheden en gunsten kunnen genieten, waarvan zij als Leden van het Genootschap van Jezus voortdurend verstoken zouden geweest zijn. Wij schaffen op gelijke wijze alle vrijheden en iedere in het bijzonder af, die hun door den aan het hoofd staanden Generaal en andere overheden, uit kracht van voorregten, van vroegere Pausen verkregen, waren geschonken, het lezen namelijk van kettersche en andere, door den Apostolischen Stoel afgekeurde en veroordeelde boeken, het niet houden van de vastendagen, of het niet gebruiken van spijzen, welke men op die dagen eten mag, het vroeger of later verzetten van kanonieke uren, en wat van dien aard meer is: alle vergunningen, waarvan wij hun het gebruik voor 't vervolg ten strengste verbieden, daar wij meenen en verlangen, dat zij evenzoo als wereldlijke priesters naar den weg van het gemeene regt hunne levenswijs inrigten.

(*) Personaat is het regt van voorzitting in de vergaderingen der geestelijken, die tot ééne hoofdkerk behooren.

LM 4412

§ 34.

Maatregelen ter volledige uitvoering van de opheffing der Orde.

Wij verbieden, dat, nadat onze tegenwoordige Brief afgekondigd en bekend gemaakt is, iemand het wage, de uitvoering daarvan op te houden, hetzij wat den vorm of titel betreft, onder voorwendsel van welk verzoek, beroep, verzet, opheldering of beraadslaging dan ook over twijfelachtige punten, die misschien zouden kunnen ontstaan, hetzij onder welk ander voorzien of niet voorzien voorwendsel. Want wij willen, dat de opheffing en vernietiging van het geheele voormelde Genootschap en van al zijne ambten èn nu èn onmiddellijk hare uitvoering zullen verkrijgen, in dien vorm en op die wijs, als wij boven hebben uiteen gezet, op straffe van den grooten ban, die met der daad zal worden toegepast, en dien wij en onze opvolgers, de Roomsche Pausen, welke er tijdelijk bestaan, ons voorbehouden tegen een iegelijk aan te wenden, die zich verstout zal hebben, aan de uitvoering van dezen onzen Brief hindernis, beletsel of oponthoud in den weg te leggen.

§ 35.

Verbod, om iets te schrijven of te doen tegenover de opgeheven Orde of hare leden.

Wij doen bovendien weten, — en uit kracht van de ons verschuldigde heilige gehoorzaamheid bevelen wij dit

aan alle en afzonderlijke kerkelijke personen, geordende en wereldlijke geestelijken, van welken rang, waardigheid, hoedanigheid en stand zij ook zijn mogen, en hun met nadruk, die tot dus ver tot het Genootschap gerekend en onder zijne leden gehouden werden — dat zij zich niet verstouten, om zijne opheffing te verdedigen, te bestrijden, daarover te schrijven of ook te spreken, en over de oorzaken en beweegredenen daarvan, even als ook over de inrigting, de regelen, verordeningen, den regeringsvorm van 't Genootschap of over eene andere zaak, welke tot dit onderwerp behoort, zonder uitdrukkelijke vergunning van den Roomschen Paus. Ook hierop stellen wij de straf van den ban, dien wij en onze tijdelijke opvolgers ons voorbehouden. Wij gelasten voorts allen en ieder in het bijzonder, dat zij het niet wagen, iemand en veel minder hen, die leden geweest zijn, ter gelegenheid van deze opheffing met hoon, twist, smaad of met eene andere soort van verachting, in woorden of in geschrifte, in 't geheim of openlijk te bejegenen en te kwellen.

§ 36.

Vermaning aan de Vorsten, om de leden der Orde te beschermen.

Wij vermanen alle Christelijke Vorsten, dat zij niet alleen met de kracht, het gezag en de magt, waardoor zij zoo veel vermogen, en die zij ter verdediging en bescherming van de heilige Roomsche Kerk van God ontvangen hebben, maar ook met de gehoorzaamheid en de vereering, waarmede zij jegens dezen Apostolischen Stoel

bezield zijn, hunne vlijt en pogingen mogen aanwenden, ten einde de bedoelingen van dezen onzen Brief zoo volkomen mogelijk worden uitgevoerd, ja zelfs dat zij de besluiten mogen vaststellen en afkondigen, wier inhoud in bijzonderheden aan dezen zelfden Brief gelijk is, ten einde volstrekt te verhoeden, dat er, terwijl aan de uitvoering van dezen onzen wil wordt voldaan, onder de geloovige Christenen eenige twisten, geschillen en oneenigheden worden opgewekt.

§ 37.

Vermaning aan alle Christenen, om den leden der Orde voorkomende liefde te betoonen.

Eindelijk vermanen wij alle Christenen, en smeeken hen bij het hart van onzen Heer Jezus Christus, zich te herinneren, dat wij allen denzelfden Leidsman in den hemel hebben; allen denzelfden Verlosser, die ons voor een duren prijs gekocht heeft; dat wij allen door hetzelfde waterbad in het woord des levens zijn wedergeboren, en tot kinderen Gods en medeërfgenamen van Christus gemaakt zijn; allen met dezelfde spijze der Katholieke leer en des Goddelijken woords gevoed; dat allen eindelijk één ligchaam zijn in Christus, en allen elkanders leden; en dat het daarom volstrekt noodig is, dat allen te gelijk door den gemeenschappelijken band der liefde vereenigd met alle menschen vrede hebben, en niemand iets schuldig zijn, dan elkander wederkeerig lief te hebben, want die zijn naaste liefheeft, heeft de wet vervuld; dat wij daarentegen met den grootsten haat ons moeten aankanten tegen beleedigingen, vijandschappen,

twisten, listen en lagen en andere dergelijke dingen, die allen door den ouden vijand van het menschelijke geslacht uitgedacht, uitgevonden en verwekt zijn, om de Kerk van God te verstoren en de eeuwige gelukzaligheid der geloovigen, onder den zeer valschen naam en het voorwendsel van ijver voor scholen, meeningen en zelfs voor Christelijke volmaking te verhinderen. Eindelijk, dat allen met alle kracht er naar streven, zich de ware en echte wijsheid te verschaffen, waarover geschreven is door den Heiligen Jacobus (hoofdst. 3 van den kanonieken brief vers 13): „Wie is wijs en verstandig onder u? Die betoone uit zijnen goeden wandel zijne werken in zachtmoedige wijsheid. Maar indien gij bitteren ijver hebt en er twisten in uwe harten zijn, zoo roemt en liegt niet tegen de waarheid. Want deze is de wijsheid niet, die van boven afkomt, maar is aardsch dierlijk, duivelsch. Want waar ijverzucht en twistgierigheid is, aldaar is onbestendigheid en alle booze handel. Maar de wijsheid die van boven is, is ten eerste geerbaar, daarna vreedzaam, bescheiden, gezeggelijk, geneigd tot het goede, vol van barmhartigheid en van goede vruchten, niet veroordeelende, zonder huichelarij. Maar de vrucht der regtvaardigheid wordt in vrede gezaaid voor degenen, die vrede maken."

§ 38.

De kracht van deze opheffing wordt voor altijd onwrikbaar vastgesteld.

Wij verbieden ook, dat de kracht van deze bepaling ter opheffing der Orde immer te eeniger tijd worde

beperkt op grond daarvan, dat de hoofden en andere leden der genoemde Orde en de overigen, wie dan ook, wier belang in het vorenstaande betrokken is, of die zulks, op welke wijze dan ook, beweren, daarin niet toegestemd hebben, noch daarbij geroepen of gehoord zijn. Evenzoo verbieden wij, dat deze bepaling ooit worde bestreden wegens het voorwendsel, alsof er valsche of bedriegelijke beweegredenen voor haar zouden aangewend zijn en zij daarom lijden aan nietigheid of onwaarde; of wel als ware onze bedoeling anders geweest. Niets zal ook gelden elk ander niet voorgewend en wezenlijk gebrek, hoe groot ook, hetzij daarin gelegen, dat in het vorenstaande, of wel in het een of ander daarvan, eenige formaliteit of wat anders, wat in acht genomen en vervuld moest worden, niet in acht genomen is; hetzij uit het regt of eenige gewoonte voortvloeijende, al ware het uit het kerkelijk wetboek *(corpus juris)* ontleend, hetzij zelfs men eene groote, zeer groote en algeheele schennis van regten zou kunnen aanwijzen.. Wij verbieden daarenboven het beroep op elken anderen grond, op elke gelegenheid of zaak, hoe regtvaardig, redelijk en door voorregten ook beveiligd, zelfs op een zoodanigen grond, welke voor de geldigheid van het vorenstaande anders volstrekt uitdrukkelijk moet worden vermeld. Op geen grond hoegenaamd zal iets van deze onze bepaling worden gewraakt, bestreden, krachteloos gemaakt, herroepen, voor het geregt of in regtsstrijd gebragt of naar de termen des regts beperkt worden. Daartegen zal niet gelden de eisch van herstelling in den vroegeren toestand, van regtsingang, van herziening naar de wijze en termijnen des regts, of eenig ander hulpmiddel van regt, daad, gunst of regtvaardig-

heid, 't welk op eenige wijze toegestaan of verworven en gebruikt wordt door iemand, zoodat hij er zich van kan bedienen voor het geregt of daarbuiten. Wij gebieden integendeel, dat deze onze bepaling altijd en voortdurend geldig, vast en van kracht zij en zal zijn, en dat zij hare volledige en volkomene uitwerking erlange en behoude door allen en elk afzonderlijk, op wie zij betrekking heeft en op eenige wijze zal hebben.

§ 39.

Bevel aan alle kerkelijke regters, om deze bepaling altijd te eerbiedigen.

Zóó en niet anders besluiten wij, dat in alle en bijzondere voorafgaande punten moet geoordeeld en bepaald worden door alle mogelijke gewone regters, en ook door hen, wien opgedragen is de regtszaken van het Apostolisch paleis te behandelen en door de Kardinalen der heilige Roomsche Kerk, ook door hen, die à Latere afgevaardigd zijn, en door de gezanten van den Apostolischen Stoel en door anderen, met welk gezag en magt zij ook bekleed zijn en bekleed zullen worden in elke regtszaak en instantie, die hun en ieder van hen is opgedragen, met opheffing van elke volmagt en elk gezag, om anders te oordeelen, en wij verklaren als niet geldig en als ijdel, indien het mogt plaats hebben, dat door iemand, van welk gezag ook, nopens deze zaken iets anders, hetzij wetend, hetzij onwetend beproefd worde.

§ 40.

Opheffing van alle met het bovenstaande strijdige bepalingen der Kerk.

Al het bevolene zal niet krachteloos kunnen gemaakt worden door de Apostolische verordeningen en regels, zelfs niet door die, welke in algemeene Kerkvergaderingen zijn gemaakt; noch door onzen regel, om het gevraagde regt niet te weigeren; noch door de bepalingen, gewoonten van het dikwijls vermelde Genootschap en van zijne huizen collegiën en kerken, ook niet door die, welke door een eed, eene Apostolische bevestiging of welke andere magt bekrachtigd zijn; desgelijks niet door de voorregten, die zelfs door apostolische Brieven aan hetzelfde Genootschap en zijne overheden, geestelijken en alle andere personen van elken inhoud en onder elken vorm, en ook met alle mogelijke verzekeringen en voorbehoudingen zijn geschonken; verder niet door andere, vroegere of latere, bepalingen voor ongeldig verklarende besluiten, zij het ook, dat zij uit dezelfde beweegredenen en zelfs van het Consistorie (*) voortkwamen. Ook zal het niets afdoen, dat voor de voldoende opheffing van alle algemeene en bijzondere bepalingen van vroeger tijd over deze zaken en van haren geheelen inhoud eene uitdrukkelijke, afzonderlijke en van woord tot woord opgenomen melding moest gemaakt worden, en niet door algemeene verordeningen, hoewel deze hetzelfde te kennen geven, hierin voorzien worden. Niettegenstaande dit alles heffen wij de kracht en den inhoud van al die afzonderlijke bepalingen geheel en al op, alsof elke van haar op bijzondere

(*) Consistorie is de vergadering van Paus en Kardinalen.

en uitdrukkelijke wijze hier vermeld waren, en alsof ze van woord tot woord, met weglating van hoegenaamd niets, en met behoud van den vorm, die daarin gevolgd is, waren uitgedrukt en in onzen tegenwoordigen Brief ingelascht. Wij beschouwen ze als volkomen en voldoende uitgedrukt en ingelascht, terwijl deze onze Brief in zijne volle kracht zal blijven, ten einde het vorenstaande tot uitvoering te brengen.

§ 41.

Kracht van de afschriften en afdrukken van dezen Brief.

Wij willen eindelijk, dat aan de afschriften van onzen tegenwoordigen Brief, ook die gedrukt zijn en met de hand van eenigen openbaren notaris onderteekend, en met het zegel van eenigen, in kerkelijke waardigheid geplaatsten persoon bevestigd, geheel en al, voor de regtbank en daar buiten, hetzelfde vertrouwen geschonken worde, hetwelk deze tegenwoordige Brief zou hebben, indien men hem mogt overgeven of vertoonen.

Gegeven te Rome bij de Heilige Maria Maggiore onder den ring van den visscher, den 21 Julij van het jaar 1773, in het vijfde jaar van ons Pausschap.

A. Kardinaal Negroni.

NAREDE.

Die zich de moeite heeft gegeven, dit Breve naauwkeurig te lezen, zal daardoor zeer onderscheidene, maar belangrijke indrukken hebben erlangd.

1. Er spreekt in dit Breve een naauwgezet, vroom, menschlievend man, die niet dan noode er toe komt, eene Orde, welke zich vele verdiensten voor de Kerk heeft verworven, op te heffen, maar na veel onderzoek, beraad en gebed tot dezen maatregel heeft moeten besluiten, daar het bederf en de schadelijkheid der Orde aan hem, even als aan de wereld, duidelijk is gebleken.

Doch moet Clemens hiertoe komen, wat de Orde betreft: voor de leden der Orde draagt hij de teederste zorg; zij moeten hunne kracht kunnen gebruiken, of, zoo zij die missen, in ziekte en ouderdom eene toevlugt vinden.

2. Een andere indruk is die van de verderfelijkheid dezer Orde. Niet alleen hebben zich bij vele Pausen, die haar grootelijks prezen, vele Pausen gevoegd, die haar ernstig laakten, van welke laatsten Clemens XIV de voornaamste is, maar heeft ook de Orde zelve, door het besluit in § 20 medegedeeld, hare eigene verderfelijkheid uitgesproken, zoodat daaraan wel niet te twijfelen valt. En deze kan inderdaad niet worden geloochend. Zijn door den Pauselijken Stoel en ten deele door de Orde zelve de twisten, de ijverzucht het streven naar aardsche goederen en de bemoeijing met de staatkunde veroordeeld: wij hebben nog meer grieven. Eene instelling, die het menschelijke in den mensch doodt, is schuldig aan de ergste misdaad. En dit doet de Jezuïten-orde. Zij maakt door den eisch van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, welke de lager geplaatste aan den

hooger gestelde moet bewijzen, den naar Gods beeld geschapen mensch tot een blind werktuig, zonder oordeel, zonder wil, zonder geweten. Immers de Jezuïet moet zijn eigen *oordeel* prijs geven; als zijn overste hem zegt, dat zwart wit is, dan moet hij het gelooven. Ook zijn eigen *wil* moet hij opofferen; hij moet een willenloos werktuig zijn in de hand van hem, die boven hem is geplaatst. Zelfs zijn eigen *geweten* mag hij niet behouden; onvoorwaardelijk moet hij zich tot alles laten gebruiken, waartoe de Oversten zijner Orde hem gebruiken willen; hij zelf, heet het, is voor God en menschen zonder verantwoording; alle verantwoording rust op den Overste, die hem het bevel geeft. — Dit is geen laster. De stichter der Orde, Ignatius Loyola, heeft het verklaard en 't is altijd herhaald: *als een lijk* moet de Jezuit zijn (perinde ac cadaver), als een stok in de hand eens mans.

Het verderfelijke der Orde, vooral ook wat hare verfoeijelijke zedeleer betreft, is uit de door de Orde goedgekeurde boeken dikwerf aangetoond door bijzondere personen, maar ook door de hoogste regterlijke magten, vooral door het Parlement van Parijs in het werk, 't welk aan de verbanning der Jezuïten uit Frankrijk ten grondslag moest dienen: *Extraits des assertions dangereuses et pernicieuses en tout genre, que les soi-disans Jésuites ont, dans tous les temps et persévéramment, soutenues, enseignées et publiées dans leurs livres, avec l'approbation de leurs Supérieurs et Géneraux. Verifiés et collationés par les Commissaires du Parlement, en exécution de l'Arrété de la Cour du* 31 *Aout* 1761, *et Arrêt du* 3 *Septembre suivant, sur les livres et theses, cahiers, composés, dictés publiés par les soi-disans Jésuites, et autres actes authentiques, Paris* 1762.

In dit allerbelangrijkste werk worden op de linkerzijde de oorspronkelijke Latijnsche, Portugesche, Spaansche, Italiaansche en andere teksten, op de regterzijde de Fransche vertaling er van gegeven; behalve van een aantal, die al te erg zijn, zoodat men er geene vertaling van durfde maken.

Doch waartoe meer bewijzen aangehaald? Deze *Open Brief* van Clemens XIV, dat is van een Paus, die zich, behalve op zijne magtsvolkomenheid, ook op de uitspraken van vele voorgangers beroept, is voor den onpartijdigen lezer en bovenal voor den geloovigen zoon der Roomsch-Katholieke Kerk een alles afdoend bewijs.

3. Maar nu komt ook de gedachte op: hoe is het mogelijk, dat de Roomsch-Katholieke Kerk of wel de Paus onfeilbaar zou zijn? Welk een tal Pausen heeft de Jezuïten-orde veroordeeld, welk een tal haar hoog geprezen? Wie van deze allen hebben gelijk? Hoe heeft een Clemens XIV haar om hare schadelijkheid kunnen opheffen in 1773 en een Pius VII haar in 1814 om hare nuttigheid weder kunnen herstellen? Hebben beiden dit kunnen doen, gelijk zij beiden verzekeren, „uit zekere kennis en volheid van Apostolische magt"? Wie van deze twee heeft gelijk? Beiden kunnen geen gelijk hebben, zij strijden lijnregt.

Doch blijve het onzeker, wie van deze de zaak naar waarheid heeft doorzien: zeker is het, dat, bij zoo grooten strijd en zoo volkomen tegenspraak der Kerk en der Pausen met elkander, het eene ongerijmdheid is, òf der Kerk òf den Pausen *onfeilbaarheid* toe te kennen.

De twee *Brieven*, die van 21 Julij 1773 van Clemens XIV, welke de Orde opheft, en die van 7 Augustus 1814 van Pius VII, welke haar herstelt, zijn water en vuur, zijn *ja* en *neen*. Geene kunst, zelfs niet die der Jezuïten, is in staat, deze geheele tegenspraak weg te cijferen.

4. Er is nog iets. Zelfs de vrome, bescheidene, voorzigtige Clemens XIV spreekt in dezen Brief met eene verzekerdheid, die verbazing wekt, over zijne volmagt, om de Kerk in de plaats van Jezus Christus te besturen, en om, met terzijdestelling van alle regtsvormen, de Jezuïten-orde op te heffen en alle, op welke plegtige wijze ook, haar verleende voorregten in te trekken. Ziedaar de volslagenste alleenheerschappij! — Zoo mogelijk wekt het nog meer verbazing, dat hij al zijne opvolgers verbiedt, ooit of ooit deze Orde te herstellen, zoodat hij voor zich de Pauselijke oppermagt gebruikt, ook om de Pauselijke oppermagt zijner opvolgers aan banden te leggen. Hoe kan de verblinding zoo verre gaan, dat iemand, die *als Paus* zich oppermagtig waant, aan andere *Pausen* de oppermagt ontzegt en zich inbeeldt, dat deze zich aan zijn verbod zullen storen? Zij hebben het niet gedaan, en zich om Clemens' Breve evenmin bekreund, als Clemens om de breven en bullen zijner voorgangers. Clemens XIV heeft eene „voor altijd geldende" verordening gegeven, dat de Orde zal opgeheven zijn;

Pius VII eene „voor altijd geldende" verordening, dat de Orde zal hersteld zijn en blijven!

Maar.... welk eene treurige verwarring heerscht er dan in die *heilige en onfeilbare* Roomsche Kerk en onder hare *heilige en onfeilbare* Pausen! Van zulk een onzin, als deze, levert de wereldgeschiedenis geen tweede voorbeeld. Zulk een chaos, waarin alles 't onderst boven wordt gekeerd, kan niet blijven bestaan in eene eeuw, waarin men licht, vrijheid en orde wil.

De grondwetten, het onderwijs, de drukpers, de bijbelgenootschappen, de evangelieprediking zullen aan dien chaos een einde maken. Of liever de Heer zal het doen, in wiens hand al deze zaken dienen als middelen, om zijn rijk, het rijk van licht en waarheid, heiligheid en liefde, te doen komen.

LM
4412

